

“2020-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair Milli Strategiyanın”ın təsdiq edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, qabaqcıl beynəlxalq təcrübədən istifadə edilməklə Azərbaycan Respublikasında həssas əhali qruplarına göstərilən sosial xidmətlərin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması və uzunmüddətli dövr üçün əhalinin etibarlı sosial müdafiəsinə nail olunması məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. 2020-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair Milli Strategiyanın təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Bu Sərəncamın 1-ci hissəsi ilə təsdiq edilmiş Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə əlaqələndirici orqan Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi məyyən edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı görülən işlər barədə ildə bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, “__” _____il

№ _____

2020-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair

MİLLİ STRATEGİYA

1. GİRİŞ

Sosial müdafiə əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasını, cəmiyyətin həyatında vətəndaşlara bərabər imkanlar yaradılmasını nəzərdə tutan iqtisadi, sosial və hüquqi dövlət təminatı sistemidir. Sosial cəhətdən həssas əhali qruplarının maraq və mənafeələrinə cavab verən, onların sosial problemlərinin aradan qaldırılması və ictimai həyatda digər insanlarla bərabər iştirak imkanlarını yaradılmasını təmin edən sosial xidmətlər isə sosial müdafiə sisteminin tərkib hissəsidir.

Bir peşə olaraq sosial xidmətin çox qədim olmayan tarixi vardır. İlk sosial xidmət sistemləri Qərbi Avropada XIX əsrin əvvəllərində çətin həyat şəraitinə düşər olmuş insanların ehtiyaclarının qarşılınmasının təmin edilməsi üçün yaradılmışdır. Əvvəllər bu xidmətlər əsasən dini rəhbərlərin təşəbbüsü ilə həyata keçirilirdisə, XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq həmin işlərin təşkilində maddi cəhətdən imkanlı xeyriyyəçilərin təşəbbüsləri ön plana keçməyə başladı. Şübhəsiz, Azərbaycan xalqının humanizmə və insansevərliyə əsaslanan zəngin və qədim xeyriyyəçilik ənənələri vardır. Məhz həmin dövrdə Azərbaycanda filantropiyanın bir növü olan mesenatlıq geniş vüsət almış, xeyriyyəçi sahibkarlar kimi tanınmış həmin insanlar cəmiyyətin rifahı naminə əhalinin sosial müdafiəsinə, maarif və təhsilə, mədəniyyət və incəsənətin inkişafına külli miqdarda vəsait sərf etmişlər. O dövrdə xeyriyyə məqsədi ilə ölkənin hər yerində bir sıra cəmiyyətlər yaranmışdır ki, bu cəmiyyətlərin əsas məqsədi həssas əhali qruplarından olan şəxsləri himayə etmək və yoxsul ailələrin uşaqlarını məktəblərdə pulsuz oxutdurmaq idi. Birinci Dünya müharibəsi illərində bu cəmiyyətlərin fəaliyyəti daha da genişlənməmişdi. Qaçqın və yoxsulları yemək və pal-paltarla təmin etməkdə cəmiyyətlərin göstərdikləri böyük xidmətlər onları əhalinin nəzərində ucaltmışdı.

Çox təəssüf ki, sovet hakimiyyəti illərində məlum ideoloji və sosial-siyasi səbəblərdən bu xeyriyyəçilik fəaliyyətinin əhatə dairəsi son dərəcə məhdudlaşdırıldı. Həmin dövrdə ölkədə populist, iqtisadi qanunauyğunluqlara cavab verməyən sosial siyasət bərqərar idi. Bu siyasət əsasən, vətəndaşların ehtiyaclarını dəqiq qiymətləndirmədən ünvansız güzəşt və imtiyazlarla təmin edilməsini nəzərdə tuturdu.

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində ölkədə baş vermiş mürəkkəb ictimai-siyasi hadisələr, erməni təcavüzü, daxili sabitliyin pozulması, hakimiyyətdaxili intriqalar yenidən qurulmuş ölkəmizin müstəqilliyini ciddi təhlükə qarşısında qoymuşdu. Ölkə dağılmaq, parçalanmaq ərəfəsində idi. Belə tarixi anda xalqımız dahi, uzaqqörən siyasi lider, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin ətrafında birləşərək müstəqil dövlətin yaşamasına nail oldu. Heydər Əliyev güclü dövlət ideyasına sadıq qalaraq ilk növbədə sosial problemlərin həlli sahəsində dövlətin rolunun artırılmasına xüsusi əhəmiyyət verdi. Azərbaycanda yeni iqtisadi sistemə keçid dövründə hansı modelə üstünlük verilməyi ilə bağlı çoxlu fərqli fikirlər irəli sürülsə də, ümummilli lider bazar münasibətləri əsasında formalaşan sosial yönümlü milli iqtisadiyyatın qurulmasını əsas strategiya kimi müəyyən etmiş və Azərbaycan xalqının sosial rifahının yaxşılaşdırılmasını fəaliyyətinin başlıca məqsədi kimi elan etmişdi.

XXI əsrin ilk illərindən etibarən ölkəmizdə dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı stimullaşdıran genişmiqyaslı islahatların aparılması cəmiyyətimizin yüksək inkişaf pilləsinə qalxmasına şərait yaratdı. Buraya çətin həyat şəraitində olan şəxslərin cəmiyyətə inteqrasiyasını təmin edən sosial xidmət sisteminin yaradılması və müvafiq sahədə qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində genişmiqyaslı işlərin görülməsini də aid etmək olar.

Ölkədə cəmiyyətin həssas kateqoriyadan olan qruplarının sosial xidmət hüququnun mənbələri içərisində ən mühüm və əsas yeri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası tutur. Konstitusiyanın 38-ci maddəsində hər bir kəsin sosial təminat hüququ təsbit olunur.

Həmin maddəyə əsasən hər kəs qanunla müəyyən edilmiş yaş həddinə çatdıqda, xəstəliyinə, əlilliyinə, ailə başçısını itirdiyinə, əmək qabiliyyətini itirdiyinə, işsizliyə görə və qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallarda sosial təminat almaq hüququna malikdir. Keçən dövr ərzində əhaliyə sosial xidmətlərin göstərilməsi sahəsində dövlət tərəfindən bir sıra məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmiş, ölkənin sosial xidmət sisteminin inkişafının təmin edilməsi məqsədilə dövlət büdcəsindən davamlı maliyyə vəsaiti ayrılmış və sosial xidmətlərlə bağlı münasibətləri tənzimləyən bir sıra normativ hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərə sosial xidmət göstərilməsi sahəsində dövlət siyasətinin hüquqi, iqtisadi və təşkilati əsaslarının müəyyən edilməsi və bu sahədə yaranan münasibətlərinin tənzimlənməsi məqsədilə “Sosial xidmət haqqında”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Validənlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında”, “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında”, “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” və s. Azərbaycan respublikasının qanunları qəbul edilmişdir.

Müvafiq sahədə milli qanunvericiliyin müasir inkişaf mərhələsi həm sosial xidmət hüququna malik şəxslərin dairəsini, həm də onlara göstərilən sosial yardımın forma və növlərini xeyli dərəcədə genişləndirmişdir. Buna görə elmi ədəbiyyatda “sosial xidmət” termini həm dar, həm də geniş mənada istifadə olunur. Dar mənada sosial xidmət dedikdə vətəndaşların qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş müəyyən kateqoriyalarına sosial məişət xidmətlərinin göstərilməsi, sosial müdafiə müəssisələrinə yerləşdirmə və s. kimi tədbirlər başa düşülür. Geniş mənada isə sosial xidmət sosial təminatın pul ödəmələrindən başqa bütün qalan növlərini əks etdirir. Bu mənada sosial xidmət çətin həyat şəraitində olan şəxslərin sosial cəhətdən hərtərəfli mühafizəsini özündə əks etdirir. Əvvəllər ölkədə sosial xidmətlə yalnız bu məqsədlə xüsusi yaradılmış dövlət orqanları məşğul olurdusa, “Sosial xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul edilməsi ilə sosial xidmət göstərən subyektlərin əhatə dairəsi də genişlənməmişdir. Qanunun 16-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasında sosial xidmət sistemi sosial xidmət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət, bələdiyyə və özəl sosial xidmət müəssisələrindən, sosial işçilərdən və sosial xidmətçilərdən, eləcə də öz vəsaitləri və ya cəlb edilmiş vəsaitlər hesabına sosial xidmət göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarından, könüllülərdən ibarətdir.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, sosial xidmət sisteminin formalaşmasında beynəlxalq inkişaf tendensiyalarının nəzərə alınması, sosial xidmətin daim yenilənən müasir tələblərə uyğunlaşdırılması və inkişaf etmiş ölkələrin bu sahədə təcrübəsindən istifadə etməklə uzunmüddətli dövr üçün əhalinin etibarlı sosial müdafiəsinə nail olunmasının təmin edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası müvafiq sahədə bir sıra beynəlxalq sənədləri ratifikasiya etmişdir ki, həm milli qanunvericilikdə, həm də beynəlxalq sənədlərdən irəli gələn müddəalarda əhalinin keyfiyyətli sosial xidmətlərlə təmin olunması, həssas əhali qruplarının tələblərinə cavab verən sosial xidmət sisteminin, eləcə də bu sahədə ixtisaslı kadr potensialının yaradılması, sosial xidmət müəssisələrinin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi və şəbəkələrinin genişləndirilməsi, müvafiq standartların və normativlərin hazırlanması, beynəlxalq təcrübənin və innovativ texnologiyaların tətbiqi kimi öhdəliklərin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu öhdəliklərin daha səmərəli icrasını təmin etmək məqsədilə sosial xidmət sisteminin formalaşdırılması istiqamətində ölkə siyasətini, sosial inkişafın mahiyyətini və tənzimləmə mexanizmlərini özündə əks etdirən “2020-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair Milli Strategiya” (bundan sonra – Milli Strategiya) hazırlanmışdır.

Milli Strategiyanın dövlətin sosial-iqtisadi siyasətində strateji əhəmiyyətə malik olması onun mühüm sosial funksiyalarından irəli gəlir. Milli Strategiya müvafiq sahədə qanunvericiliyin və institusional mexanizmlərin, o cümlədən beynəlxalq norma və tövsiyələrə əsasən ölkənin sosial xidmət sisteminin təkmilləşdirilməsi, sosial xidmətlərin təminatı üçün

zəruri şəraitin yaradılması sahəsində dövlət siyasətinin əsaslarını müəyyən edir. Milli Strategiyada əhalinin bütün həssas qruplarına göstəriləcək sosial xidmətlərin kəmiyyət və keyfiyyətinin artırılması, xidmətlərə əlçatanlığın təmin edilməsi və sosial səmərəlilik prinsiplərinin gerçəkləşdirilməsi istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsi hədəf kimi nəzərdə tutulmuşdur.

2. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA SOSIAL XİDMƏT SİSTEMİNİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİ

Sosial-iqtisadi həyatın bütün sahələrində tərəqqi proseslərinin geniş vüsət aldığı ölkəmizdə sosial cəhətdən həssas əhali qruplarının hüquqlarının etibarlı müdafiəsi, onların maddi və mənəvi tələbatlarının ödənilməsi, dolğun həyat şəraitinin təmin edilməsi istiqamətində reallaşdırılan tədbirlərin əhatə dairəsi ilbəil genişlənir. Bu kateqoriyadan olan şəxslərlə bağlı həyata keçirilən siyasətin əsas məqsədi onların cəmiyyətin digər üzvləri kimi bərabərhüquqlu, dolğun həyat şəraitinə malik olmalarının və cəmiyyətə tam inteqrasiya olunmalarının təmin edilməsidir.

Azərbaycan BMT-nin "Əlillərin hüquqları haqqında", "Uşaq hüquqları haqqında", "Qadınlar barəsində ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Konvensiyalarını, Avropa Şurasının "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında" Konvensiyasını, Avropa Sosial Xartiyasını ratifikasiya etmiş, "Uşaqların yaşaması, müdafiəsi və inkişafının təmin edilməsi haqqında" Ümumdünya Bəyannaməsinə qoşulmuşdur. Ölkənin qoşulduğu müvafiq beynəlxalq sənədlər, həmçinin milli qanunvericilik qeyd olunan kateqoriyadan olan şəxslərin sosial hüquqlarının müdafiəsini, o cümlədən sosial xidmətlərlə təmin olunmasını mühüm vəzifə kimi qarşıya qoymuşdur.

Müvafiq sahədə mövcud qanunvericiliyə nəzər saldıqda, uşaqların valideynlərini itirməsi və ya valideyn himayəsindən məhrum olmasının, sağlamlıq imkanlarının məhdudluğunun, baxımsızlığa və sosial təhlükəli vəziyyətə məruz qalmasının, şəxsin xəstəlik, əlillik və ya ahıllıqla əlaqədar özünəqulluq qabiliyyətinin olmamasının, insan alverinin qurbanı olmasının, məişət zorakılığından zərər çəkməsinin, müəyyən yaşayış yerinin olmamasının, sosial yadırgama və sosial məhrumiyyət vəziyyətində olmasının, valideynlərini itirməsi və ya valideyn himayəsindən məhrum olmasına görə sosial xidmət müəssisələrində yaşamış şəxslərin, həmin müəssisələri tərk etdikdən sonra yaşayış yerinin olmamasının çətin həyat şəraitində hesab edilməyə, bununla da sosial xidmətlərlə təmin olunmağa əsas verdiyini görmək olar. Hazırda həmin kateqoriyalardan olan şəxslər üçün ölkədə çoxistiqamətli sosial xidmət sistemi fəaliyyət göstərir və bu sistem onların düşükləri çətin həyat şəraitindən müdafiəsinə, sosial baxımdan bərpasına və cəmiyyətə inteqrasiya imkanlarına malik olmalarına yönəlmişdir.

Çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərə sosial xidmət göstərilməsi sahəsində dövlət siyasətinin hüquqi, iqtisadi və təşkilati əsasları və bu sahədə yaranan münasibətlərin tənzimlənməsi məqsədilə qəbul edilmiş "Sosial xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun icra mexanizmlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı bir sıra normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir ki, bununla da ölkəmizdə yuxarıda qeyd edilən kateqoriyalardan olan şəxslər üçün çoxspektrli sosial xidmətlər sistemi formalaşmış və bu sistem onların məruz qaldıqları çətin həyat şəraitindən müdafiəsinə, sosial reabilitasiyalarına və cəmiyyətə inteqrasiya imkanlarına malik olmalarının təmin edilməsinə yönəlmişdir.

Sosial xidmət sisteminin ən mühüm məqamlardan biri kimi bu sahədə fəlsəfə dəyişdirilərək, sistemin tibbi modeldən sosial reabilitasiya modelinə keçidi istiqamətində ciddi işlər həyata keçirilmişdir. Ötən dövrdə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan və sovet dövründən fəaliyyət göstərən sosial xidmət müəssisələrində olan nöqsanların yaranma səbəblərinin aradan qaldırılması və xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə, mövcud iş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, strukturları müasir tələblərə uyğunlaşdırılmış, müəssisələr üçün sosial xidmət sahəsində qabaqcıl dünya

dövlətlərinin təcrübəsinə əsaslanan yeni nizamnamələr təsdiq edilmişdir. Həmçinin müəssisələrin ştat vahidlərinin beynəlxalq standartlara müvafiq olaraq təmin edilməsi istiqamətində işlər görülmüşdür.

Çətin həyat şəraitində olan şəxslərin sosial müdafiəsi, onlara sosial xidmətlərin göstərilməsi, sosial və peşə-əmək reabilitasiyalarının həyata keçirilməsi məqsədilə hazırda Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində 3 Psixonevroloji Sosial Xidmət müəssisəsi, 2 sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün sosial xidmət müəssisəsi, Pensiya yaşına çatmış şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsi, 15 əlillərin bərpa mərkəzi, İnsan Alveri Qurbanları üçün Yardım Mərkəzi, Penitensiar Müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslər üçün Sosial Adaptasiya Mərkəzi, Sağlamlıq İmkanları Məhdud Gənclərin Peşə Reabilitasiya Mərkəzi, Yetkinlik yaşına çatmamış görmə imkanı məhdud şəxslər üçün Bərpa Mərkəzi, Baxımsız, kimsəsiz və sosial təhlükəli vəziyyətdə olan yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün Sosial Sığınacaq və Reabilitasiya Müəssisəsi, Yaşayış yeri olmayan 18 yaşdan yuxarı şəxslər üçün Sosial Sığınacaq, Respublika Protez-Ortopedik Bərpa Mərkəzi, Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün reabilitasiya mərkəzi, Uşaq Bərpa Mərkəzi, həmçinin dövlət uşaq müəssisələrinin valideyn himayəsindən məhrum olmuş məzunları üçün "Məzun evi" Sosial Müəssisəsi fəaliyyət göstərir. Qeyd edilən müəssisələrin bir çoxu son illərdə inşa edilərək istifadəyə verilmişdir.

Hazırda ölkədə 625 min nəfər və ya ölkə əhalisinin 6,31%-i qədər əlilliyi olan şəxs vardır. Bu şəxslərin sosial müdafiəsinin səmərəli şəkildə təmin olunması, onların cəmiyyətin həyatına bütün istiqamətlər üzrə inteqrasiya edilməsi dövlətin diqqət mərkəzindədir. Ölkədə bütün əlilliyi olan şəxslərə əmək pensiyaları, sosial müavinətlər, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdləri, kompensasiya xarakterli müavinətlər və sosial yardımlardan ibarət aylıq ödənişləri nəzərdə tutan səmərəli sosial müdafiə sistemi fəaliyyət göstərir. Bu sistem vasitəsilə hökumət əlilliyi olan şəxslərin minimum maddi ehtiyaclarını qarşılamaqla bərabər, həmçinin onların tibbi-sosial reabilitasiyası üçün kompleks tədbirlər həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının BMT-nin "Əlillərin hüquqları haqqında" Konvensiyasına qoşulduğu dövrdən ötən müddət ərzində müvafiq sahədə qanunvericiliyin Konvensiyaya uyğunlaşdırılması istiqamətində vacib tədbirlər həyata keçirilmiş, əlilliyi olan şəxslərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi, onların cəmiyyətə inteqrasiyası, reabilitasiyası, istirahət guşələrinə göndərilməsi, protez-ortopedik vasitələr, sanatoriya-kurort putyovkalı və s. ilə təmin olunması ilə əlaqədar müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

2019-cu il 1 iyul tarixinə olan məlumata əsasən Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan Psixonevroloji sosial xidmət müəssisələrində xroniki psixi xəstəliklər səbəbindən əlilliyi olan 545 nəfər şəxsə sosial xidmət göstərilir. Əsaslı təmir və yenidənqurmada sonra 2015-ci ilin sentyabr ayında Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan Respublika Əlillərin Bərpa Mərkəzinin açılışı olmuşdur. Əlilliyi olan şəxslərin səmərəli üsullarla reabilitasiyasının təmin edilməsi məqsədilə müəssisə müasir tipli tibbi avadanlıqlarla təchiz edilmişdir.

Son illərdə istifadəyə verilən daha bir müəssisə - Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 1 saylı Sağlamlıq imkanları məhdud gənclərin Peşə Reabilitasiya Mərkəzi tərəfindən bu kateqoriyadan olan şəxslərin yalnız peşə reabilitasiyasının təşkili deyil, həmçinin onların cəmiyyətə fəal inteqrasiyasının dəstəklənməsi istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Fəaliyyətə başladığı 2013-cü ildən indiyə qədər müəssisədə 1300-dən çox əlilliyi olan gənc 10 peşə istiqaməti üzrə peşə hazırlığına cəlb edilmiş, bu gənclərin bir çoxu Mərkəzdə əldə etdikləri peşələrlə məşğulluqlarını təmin edərək cəmiyyətə tam inteqrasiya olunmuşlar.

Əlilliyi olan şəxslər və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar arasında yüksək istedadla malik olan şəxslər az deyil. Lakin onların bir çoxu öz qabiliyyətlərini üzə çıxarmaq və inkişaf etdirmək imkanı əldə edə bilmir, bəziləri isə istedad və bacarıqlarını illərlə daxildə saxlamağa məcbur olurlar. Ölkəmizdə də sağlamlıq imkanlarının məhdudluğuna baxmayaraq, incəsənətin müxtəlif növləri ilə, idmanla və s. məşğul olan istedadlı şəxslər kifayət qədərdir.

Onların istedad və bacarıqlarının aşkar olunaraq cəmiyyətə təqdim olunması, yaradıcılıq nümunələrinin təbliği və dəstəklənməsi, beləliklə, cəmiyyətə fəal inteqrasiyalarına şərait yaradılması məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən 1996-cı ildən başlayaraq hər il növbəli şəkildə Əlillərin Ümumrespublika sərgi müsabiqəsi, Əlillərin Ümumrespublika bədii yaradıcılıq baxış müsabiqəsi və Əlillərin stolüstü idman oyunları üzrə Ümumrespublika yarışları keçirilir. Ötən dövr ərzində 12 mindən artıq əlilliyi olan şəxs bu müsabiqələrdə iştirak etmişdir. Həmin tədbirlər yaradıcı əlillərə yeni yaradıcılıq əzmi, özünəinam, cəmiyyətin mədəni həyatında daha fəal iştirak etmək üçün yüksək mənəvi ruh vermişdir.

Ömrünün ahıllıq çağını yaşayan insanlara hörmət və ehtiramla yanaşılması, onların diqqət və qayğı ilə əhatə olunması, qocalıqdan dolayı problemlərinin, çətinliklərinin aradan qaldırılmasına köməklik göstərilməsi qədim zamanlardan xalqımızın yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərlər sistemində mühüm yer tutmuşdur. Müstəqil Azərbaycanda ahıllarla bağlı ildən-ilə güclənən, onların sosial müdafiəsinə, hər bir ahılın layiqli həyat tərzinin təmin olunmasına yönəlmiş dövlət siyasətinin əsasında xalqımızın yaşlı nəsli, ahıl insanlara mehriban və qayğıkeş münasibətindən, eləcə də ahılların müdafiəsi ilə bağlı beynəlxalq səviyyədə qəbul olunmuş normalardan irəli gələn prinsiplər dayanır. "Sosial xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən yaşı 70-ə çatmış şəxslər ahıl şəxslər hesab olunurlar.

Ahıl şəxslərin hüquqlarının təmin edilməsi istiqamətində beynəlxalq səviyyədə bir sıra addımlar atılmışdır. 1989-cu il 3 dekabr tarixində BMT tərəfindən yaşlaşma problemləri üzrə Beynəlxalq Fəaliyyət Planı qəbul edilmiş, 1991-ci ilin 16 dekabrında ahıl şəxslərə münasibətdə prinsiplər müəyyən olunmuşdur. BMT-nin Baş Məclisinin 1992-ci ildə ahılların müdafiəsi ilə bağlı qəbul etdiyi Qətnamənin prinsiplərinə əsasən hər il oktyabr ayının 1-i Beynəlxalq Ahıllar günü kimi qəbul edilmişdir. Bu gün 1993-cü ildən etibarən ölkəmizdə də dövlət səviyyəsində qeyd edilir. Həmin gün ərəfəsində ahıl şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və layiqli həyat şəraitinin təmin edilməsinə, həyatının ahıl çağında bu və ya digər səbəblərdən tənha və köməksiz qalmağa məhkum olmuş insanların dövlət tərəfindən hərtərəfli təminatla əhatə olunmasına yönəlmiş kompleks tədbirlər həyata keçirilir.

2006-cı ilin 17 aprel tarixində "Ahıl vətəndaşların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi üzrə Dövlət Proqramı" təsdiq edilmişdir. Həmçinin 2004-cü ildə təsdiq edilmiş "Azərbaycanda demografiya və əhali sakinliyinin inkişafı sahəsində Dövlət Proqramı", 2008-ci ildə təsdiq edilmiş "2008-2015-ci illərdə Azərbaycanda yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı" və 2012-ci ildə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Strategiyası və digər dövlət proqramlarının icrası ilə əlaqədar ahıllara dövlət qayğısının artırılması, onların maddi və mənəvi tələbatlarının ödənilməsi ilə əlaqədar mühüm tədbirlər həyata keçirilmiş, ahıl vətəndaşların sosial-hüquqi müdafiəsinə xidmət edən qanunvericilik bazasının beynəlxalq standartlara, həmçinin Yaşlaşma üzrə Madrid Beynəlxalq Fəaliyyət Planının prinsiplərinə, onun icrasına dair Regional Strategiyanın tövsiyələrinə və Yaşlaşma Problemləri üzrə Vyana nazirlər konfransının prinsiplərinə uyğun təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri işlər görülmüşdür.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Bakının Bilgəh qəsəbəsində yerləşən Pensiya yaşına çatmış şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsində ahıl şəxslər dövlət tərəfindən hərtərəfli təminatla əhatə olunmuşdur. "2011-2013-cü illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq, müəssisədə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmaqla yanaşı, müəssisə üçün 5 mərtəbəli 170 yerlik ikinci korpus inşa olunmuşdur. Bundan əlavə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən ahıl və əlilliyi olan şəxslərə evlərində (səyyar) sosial-məişət xidməti göstərilir və bu xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə xidməti həyata keçirən işçilər üçün Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən mütəmadi təlimlər təşkil olunur.

Hər bir cəmiyyətdə uşaqların sosial müdafiəsi, sağlam və firavan böyüməsi, onların fiziki və mənəvi inkişafı üçün həyata keçirilən siyasət həmin cəmiyyətin ümumi inkişafının əsas

keyfiyyət göstəricilərindən biri kimi çıxış edir. Sivil və ümumbəşəri dəyərləri yüksək tutan ölkəmiz də uşaqların münasib şəraitdə böyüyərək tərbiyə olunmaları, mütərəqqi tələblər əsasında təhsil almaları, layiqli vətəndaş kimi formalaşmalarının təmin edilməsi sahəsində fəal siyasəti ilə seçilir. Hazırda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün sosial xidmət müəssisələrində 342 həmin kateqoriyadan olan uşaq yaşayır. Bu müəssisələrdə uşaqların hərtərəfli təminatı – yaşamaları, sosial və peşə-əmək reabilitasiyalarının təşkili, tibbi xidmətlərin göstərilməsi və s. tədbirlərin təşkili ilə bağlı müasir tələblərə uyğun şərait yaradılmışdır. “Azərbaycan Respublikasında dövlət uşaq müəssisələrindən uşaqların ailələrə verilməsi (de-institusionalizasiya) və alternativ qayğı ilə bağlı 2006-2015-ci illər üzrə Dövlət Proqramı”nın icrası çərçivəsində 2011-2018-cü illərdə həmin müəssisələrdən 142 uşaq daimi yaşayış üçün ailələrinə qaytarılmışdır.

Dövlətin uşaqlarla bağlı siyasətinin əsas hədəflərdən biri də internat evlərində yaşayan uşaqların ailə mühitində böyüməsinin təmin edilməsi, eyni zamanda, dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması istiqamətində preventiv tədbirlərin görülməsidir. Bununla əlaqədar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin sifarişi ilə qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən respublikanın bir sıra şəhər və rayonlarında günəz qayğı mərkəzlərinin fəaliyyətinin təkilini qeyd etmək olar. 2013-2018-ci illərdə uşaq müəssisələrinə düşmək riski olan 2130 uşaq həmin mərkəzlərdə xidmətlərə cəlb olunmuşdur. Mərkəzlərə əsasən mərkəzin yerləşdiyi ərazidə yaşayan aztəminatlı ailələrin uşaqları, hər iki valideynini itirmiş və aztəminatlı genişlənməmiş ailənin himayəsində olan uşaqlar qəbul edirlər. Burada göstərilən xidmətlərə uşaqların qidalanması, onların maraq və bacarıqlarından asılı olaraq dərnlərə cəlb edilməsi, asudə vaxtlarının səmərəli təşkili və ev tapşırıqlarının hazırlanmasına kömək edilməsi, gündəlik həyat vərdislərinin aşılınması, onların emosional, fiziki inkişafına və sosial uyğunlaşmasına yardım, dərketmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi daxildir.

Bakı şəhərinin Yeni Günəzli yaşayış massivində Xüsusi Qayğıya Ehtiyacı olan Uşaqların Dövlət Reabilitasiya Müəssisəsini yaradılması bu təbəqədən olan uşaqların müasir tələblərə uyğun fizioterapevtik müalicə xidmətləri ilə təmin edilməsi imkanlarının daha da genişlənməsinə səbəb olmuşdur. 2016-cı ilin dekabr ayında istifadəyə verilən Uşaq Bərpa Mərkəzində isə sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların müasir tibbi avadanlıqlarla, səmərəli üsullarla reabilitasiyası istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Mərkəzdə uşaqların diaqnostikası, reabilitasiya potensialının müəyyənəşdirilməsi, tibbi-sosial, tədris-peşə reabilitasiyası üzrə prosedurların tətbiqi məqsədilə kompleks psixoloji və pedaqoji tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün ən yüksək standartlara uyğun reabilitasiya şəraiti yaradılmışdır.

Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların xaricdə ixtisaslaşmış bərpa müalicəsinin təşkili də diqqətdə saxlanılan məsələlərdəndir. Təkcə 2018-ci il ərzində Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən 241 nəfər sağlamlıq imkanları məhdud uşağın xaricdə ixtisaslaşmış reabilitasiya kursu keçməsi təşkil edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 12 oktyabr tarixli 147 nömrəli qərarı ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin nəzdində yaradılmış Baxımsız, kimsəsiz və sosial təhlükəli vəziyyətdə olan yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün 25 yerlik Sosial Sığınacaq və Reabilitasiya Müəssisəsi və Yetkinlik yaşına çatmamış görmə imkanı məhdud şəxslər üçün Bərpa Mərkəzinin fəaliyyətə başlaması ölkənin sosial xidmət sisteminin aidiyyəti şəxslərlə bağlı vəzifələrinin dolğun və səmərəli şəkildə yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi istiqamətində böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur. Müəssisələrin fəaliyyəti uşaqların yalnız yaşayış yeri ilə təmin edilməsinə deyil, həmçinin onların cəmiyyətə inteqrasiyaları üçün məqsədyönlü tədbirlərlə əhatə olunmalarına, müəyyən əmək vərdislərinə, peşə bacarıqlarına yiyələnmələrinə yönəlmişdir. Müəssisələrdə xidmət müddəti başa çatdıqdan sonra uşaqlar köməksiz şəkildə yenidən taleyin ümidinə buraxılmır, müəssisəni tərk etdikdən sonra da onların cəmiyyətə adaptasiyası istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir.

Dövlət uşaq müəssisələrinin məzunu olan, hər iki valideynini itirmiş və ya valideyn himayəsindən məhrum olmuş gənclərin mənzillə təmin edilməsi istiqamətində son illərdə həyata keçirilmiş tədbirlər dövlətin bu təbəqədən olan gənclərə xüsusi qayğısının, növbəti humanist təşəbbüsünün nəticəsidir. Bu məqsədlə 2015-ci ilin oktyabr ayında Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində "Məzun evi" Sosial Müəssisəsi yaradılmış, müəssisənin indiyə qədər ümumilikdə 370 mənzilli üç binası inşa edilərək həmin kateqoriyadan olan gənclərin istifadəsinə verilmişdir. Müəssisəyə qəbul edilmiş məzunlar burada müvafiq yaşayış sahəsi, lazımı məişət avadanlıqları və inventarlarla təmin olunmuşlar. Nizamnaməsinə əsasən müəssisəyə qəbul olunmuş məzunlar ailə qurduqları təqdirdə, ailə üzvləri ilə birlikdə burada yaşamaq hüquqları vardır. Müəssisədə yaşayan şəxslərin kommunal xərcləri onların müəssisəyə qəbul olunduqları gündən etibarən ilk 6 ay müddətində, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində əyani təhsil alan 23 yaşınadək məzunların kommunal xərcləri isə onların təhsil aldıkları müddətdə müəssisə tərəfindən qarşılır. Müəssisənin nəzdində xalça və tikiş sexləri yaradılmışdır ki, həmin obyektlərdə, habelə müəssisənin ictimai işə obyektlərində 41 məzun işlə təmin edilmişdir. Hazırda gündəlikdə duran məsələlərdən biri "Məzun evi"ndə yaşayan digər məzunların məşğulluqlarının təmin edilməsi istiqamətində onları aktiv məşğulluq tədbirlərinə, o cümlədən əmək bazarının tələblərinə uyğun peşələr üzrə peşə hazırlığı kurslarına cəlb etməkdir. Bu məqsədlə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən "Məzun evi"nin özündə bir sıra peşələr üzrə peşə hazırlığı kurslarının təşkilinə başlanılmışdır.

Ölkədə məişət zorakılığına qarşı mübarizənin kompleks şəkildə həyata keçirilməsi, məişət zorakılığının profilaktikasının təmin edilməsi məqsədi ilə 2010-cu ilin 22 iyun tarixində "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir. Qanunda məişət zorakılığının qurbanı olmuş şəxslərin sosial və hüquqi müdafiəsi, məişət zorakılığının qarşısının alınması istiqamətində tədbirlərin gücləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Qanunun icrasını təmin etmək məqsədilə ötən müddət ərzində müvafiq dövlət orqanları tərəfindən bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin akkreditasiyasını həyata keçirmək məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin 2013-cü il 19 noyabr tarixli əmri ilə aidiyyəti dövlət orqanlarının nümayəndələrindən ibarət Komissiya yaradılmışdır. Ötən müddət ərzində müraciət etmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzlərinin qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş meyarlara uyğunluğu qiymətləndirilərək komissiya tərəfindən 10 qeyri-dövlət yardım mərkəzi akkreditə edilmişdir. Bu mərkəzlər yaxın qohumluq münasibətlərindən, birgə və ya əvvəllər birgə yaşayışdan sui-istifadə etməklə törədilən zorakılığın və onların doğurduğu mənfi hüquqi, tibbi və sosial nəticələrin qarşısının alınması, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi, onların hüquqi yardımla təmin edilməsi və s. istiqamətlərdə fəaliyyət göstərirlər. 2014-2018-ci illərdə həmin mərkəzlər tərəfindən ümumilikdə 1200 nəfərdən çox məişət zorakılığı, ailə daxili zorakılıqdan zərərçəkmiş şəxsə hüquqi, ilkin tibbi yardım, səhiyyə müəssisələrinə yönləndirmə, psixoloji, sosial, telefon yardım xətti xidmətləri göstərilmiş, ehtiyacı olanlar müvəqqəti sığınacaqlarla təmin edilmişlər.

Qloballaşan dünyanın əsas problemlərindən biri də insan alveri ilə bağlıdır. Son illərdə bu problemlə mübarizədə müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarından geniş istifadə, dövlət qurumlarının və qeyri-hökumət təşkilatlarının peşəkarlığının, qurbanlara göstərilən dövlət dəstəyinin artması nəticəsində insan alverinin potensial qurbanlarının sayı əvvəlki dövrlərə nisbətən əhəmiyyətli dərəcədə azalmışdır. 2018-ci il oktyabr ayının 1-nə olan məlumata əsasən, fəaliyyətə başladığı 2009-cu ildən indiyə qədər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin İnsan Alveri Qurbanlarına Yardım Mərkəzi tərəfindən 886 nəfər insan alveri qurbanının və risk qrupuna daxil olan şəxsin sosial reabilitasiyası, cəmiyyətə reintegrasiyası istiqamətində müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Mərkəzin əməkdaşları həmçinin penitensiar müəssisələrdə cəzaçəkmə müddəti başa çatmaqda olan şəxslərlə görüşlər

keçirir, onlara insan alveri, onunla mübarizə formaları, insan alveri qurbanına çevrilmək riskləri və belə hallardan qorunma yolları, həmçinin ölkədə fəaliyyət göstərən insan alveri qurbanları üçün sığınacaqlar barədə məlumat verirlər. İnsan alveri ilə bağlı ictimai məlumatlılığın artırılması məqsədilə mərkəz tərəfindən ölkənin orta ümumtəhsil məktəblərində, peşə-ixtisas məktəb və liseylərində, gənclər və idman idarələrində mütəmadi olaraq maarifləndirici tədbirlər həyata keçirilir. Bu məqsədlə onlara bukletlər və kitabçalar, müvafiq mövzuda sosial çarxın əks olunduğu disklər təqdim olunur və mövzuya aid sualları cavablandırılır. Ölkəyə gələn və ya ölkədən gedən şəxslərin bu və ya digər şəraitdə insan alverinin qurbanı olmaq, miqrantların məcburi əməyə cəlb edilmək təhlükəsindən qorunmaq yolları barədə məlumatlandırılması məqsədilə Mərkəz tərəfindən maarifləndirici buklet və plakatlar hazırlanaraq Dövlət Sərhəd Xidməti ilə əməkdaşlıq şəraitində ölkənin bir sıra sərhəd keçid məntəqələrində paylanması və plakatların məntəqələrdə quraşdırılması təmin edilmişdir.

Ölkənin sosial xidmət sisteminin daha bir istiqaməti penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial müdafiəsi və sosial adaptasiyası ilə əlaqədar tədbirlərin təşkilinə yönəlmişdir. Hazırda dövlət tərəfindən bu kateqoriyadan olan şəxslərə minimum əmək haqqının 4 misli məbləğində birdəfəlik müavinət ödənilir. 2017-ci ildə 5268, 2018-ci ildə 7248 nəfər azadlığa çıxmış şəxslərin hər birinə bu müavinətin ödənilməsi təmin edilmişdir. Həmçinin məşğulluq orqanları tərəfindən kvota üzrə ayrılmış iş yerlərində onların məşğulluqlarının təmin olunması, cəzaçəkmə müddəti başa çatmaq ərəfəsində olan şəxslərin peşə hazırlığının təşkili tədbirləri həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 17 oktyabr tarixli 434 nömrəli qərarına əsasən, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun nəzdində Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslər üçün Sosial Adaptasiya Mərkəzi yaradılmışdır. Mərkəzin yaxın gələcəkdə istifadəyə verilməsi planlaşdırılır. Mərkəzin istifadəyə verilməsi ilə bu kateqoriyadan olan şəxslərin sosial adaptasiyası, hüquq və azadlıqlarının, qanuni mənafelərinin qorunması, həmin şəxslər tərəfindən törədilə biləcək yeni cinayətlərin qarşısının alınması məqsədilə onlara hüquqi, sosial-psixoloji, sosial-məsləhət yardımının göstərilməsi, həmçinin müəyyən yaşayış yeri olmayan bu kateqoriyadan olan şəxslərin müvəqqəti yaşayış yeri ilə təmin edilməsi, sosial-məişət xidmətlərinin təşkili və s. kompleks xidmətlərin göstərilməsi təmin ediləcəkdir.

Əhalinin həssas qruplarının sosial xidmətlərlə təmin edilməsi ilə əlaqədar fəaliyyətin əsas istiqamətlərindən biri də bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsidir. İndiyə qədər müvafiq sahədə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və xarici ölkələrin aidiyyəti qurumları və beynəlxalq təşkilatları ilə əməkdaşlıq haqqında bir sıra saziş, memorandum və protokol imzalanmışdır. Əməkdaşlıq çərçivəsində ölkənin sosial xidmət sisteminin inkişafı, əlilliyi olan şəxslərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyasının səmərəli təşkilinin təmin edilməsi və s. istiqamətlərdə bir sıra birgə layihələr həyata keçirilmişdir ki, bu da müvafiq sahənin inkişafına öz töhfəsini vermişdir. Uşaqların etibarlı sosial müdafiəsinin təmin edilməsi ilə əlaqədar UNİCEF-lə sıx əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuşdur. Bu əməkdaşlıq "Sosial xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun hazırlanmasında, BMT-nin "Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında" Konvensiyasının ratifikasiyasında, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların və sosial təhlükəli vəziyyətdə olan yetkinlik yaşına çatmayanların sosial reabilitasiyası sisteminin institusional və texniki baxımdan dəstəklənməsində mühüm rol oynamışdır. Əməkdaşlıq çərçivəsində Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə UNİCEF arasında 2014-2015-ci illər və 2016-2020-ci illərə dair Əməkdaşlıq Proqramları qəbul olunmuş və əməkdaşlıq istiqamətlərini əhatə edən birgə İş Planları imzalanmışdır. Sənədlərdə sosial xidmət sisteminin inkişafının texniki dəstəklənməsi, uşaqlara qarşı zorakılıq, sui-istifadə və etinasızlıq hallarına səbəb olan sistematik maneələrin müəyyən edilib aradan qaldırılması, uşaqların sosial müdafiə xidmətlərindən daha geniş istifadəsi imkanlarının artırılması, himayədar ailə mühitindən bəhrələnmək hüquqlarının dəstəklənməsi, bu sahədə peşəkar kadr resurslarının, Əmək və

Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyindəki bərpa mərkəzlərinin sosial reabilitasiya imkanlarının artırılması və s. məsələlərin təmin edilməsi məqsədilə birgə fəaliyyət istiqamətləri öz əksini tapmışdır.

Ölkənin sosial xidmət sisteminin qabaqcıl dünya təcrübələrinə uyğun təkmilləşdirilməsi istiqamətində Avropa İttifaqının dəstəyi ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Avstriya Respublikasının aidiyyəti qurumları ilə əməkdaşlığı çərçivəsində icra olunmuş "Sosial xidmət təminatının inkişafı" tvinning layihəsinin həyata keçirilməsi mühüm əhəmiyyətə malik olmuşdur. Əhalinin sosial xidmətlərlə təminatının Avropa İttifaqının müvafiq sahədə qabaqcıl ölkələrinin təcrübələrinə uyğun qurulması üçün strateji sənədin və bu sənədə əsasən mövcud qanunvericilikdəki dəyişiklikləri nəzərdə tutan sənəd layihələrinin hazırlanması, müvafiq sahədə kadr hazırlığının təşkili layihənin əsas komponentlərindən olmuşdur.

Müvafiq fəaliyyət sahəsində uğurlu nəticələrin əldə edilməsi mütərəqqi beynəlxalq təcrübədən məqsədyönlü istifadə edilməsi ilə yanaşı, həmçinin vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə sıx əməkdaşlığın qurulması sayəsində mümkün olmuşdur. Dünya təcrübəsi də göstərir ki, vətəndaş cəmiyyəti strukturlarının dövlət orqanlarının işində yaxından iştirak etməsi, verilən qərarlarda təsiretmə gücünə malik olması effektiv üsuldur və adətən uğurlu alınır. Hazırda ölkənin sosial müdafiə sistemi üçün müəyyən edilmiş əsas vəzifələrdən biri müvafiq sahədə şəffaflığın və sosial ədalət prinsipinin təmin edilməsi məqsədilə ictimai nəzarətin həyata keçirilməsinə şəraitin yaradılmasıdır. Bu baxımdan hazırda əmək və sosial müdafiə sisteminin bütün sektorlarında aparılan işlərdə vətəndaş cəmiyyətləri ilə sıx əməkdaşlığa xüsusi önəm verilir. Bu məqsədlə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında 15 vətəndaş cəmiyyəti institutundan ibarət İctimai Şura yaradılmışdır.

Qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərdən biri də sosial xidmət sahəsində dövlət sifarişlərinin qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatlarına verilməsidir. "Sosial xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən Nazirliyin sifarişi ilə 2013-cü ildən etibarən qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən çətin həyat şəraitində olan şəxslərin (ailələrin) sosial xidmətlərlə təmin edilməsi məqsədilə ölkənin müxtəlif regionlarında layihələr həyata keçirilir. 2013-2018-ci illərdə 203 layihə icra edilmişdir ki, bu da ümumilikdə 20 mindən artıq çətin həyat şəraitində olan şəxsi və onların ailələrini əhatə etmişdir. Layihələrin həyata keçirilməsində məqsəd həssas kateqoriyalardan olan şəxslərə sosial xidmətlərin təşkili, problemlərinin həlli məqsədilə müvafiq qurumlara yönləndirilməsi, uşaqların dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması, əlilliyi olan şəxslərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial reabilitasiyası, onların cəmiyyətə adaptasiya olunmasına köməklik göstərilməsi, ölkə daxilində və xaricdə müalicəsinin təşkili, sosial təhlükəli vəziyyətdə olan yetkinlik yaşına çatmayanlar üçün sığınacaq və reintegrasiya xidmətlərinin, hüquqi, sosial, tibbi, psixoloji yardımın göstərilməsi vasitəsilə onların insan alverinin və məcburi əməyin qurbanı olmasının qarşısının alınması və əhalinin digər kateqoriyaları ilə bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasından ibarətdir.

3. MİLLİ STRATEGİYANIN MƏQSƏD, VƏZİFƏ VƏ PRİNSİPLƏRİ

3.1. Milli Strategiyanın əsas məqsədi əhalinin sosial xidmətlərlə təmin edilməsinin təşkilati, iqtisadi və hüquqi mexanizmlərin modernləşdirilməsi əsasında sosial xidmətlərin ehtiyacı olan vətəndaşlar üçün kifayət qədər keyfiyyətli və əlçatan səviyyəyə çatdırmaq, ölkənin sosial xidmət sistemini beynəlxalq norma və standartlara uyğun olaraq təkmilləşdirmək və sosial xidmətlərin göstərilməsinin ünvanlılığını təmin etməkdən ibarətdir.

3.2. Milli Strategiyanın əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

3.2.1. sosial xidmətin göstərilməsi sahəsində qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi;

3.2.2. sosial xidmət müəssisələrinin şəbəkəsinin genişləndirilməsi və maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi;

3.2.3. sosial xidmətin göstərilməsi sahəsində dövlət orqanları, vətəndaş cəmiyyəti institutları və beynəlxalq təşkilatların qarşılıqlı fəaliyyətinin gücləndirilməsi;

3.2.4. bütün həssas əhali qruplarının fərdi ehtiyaclarına uyğun olaraq, müvafiq sahədə qabaqcıl dünya ölkələrinin təcrübəsinə əsaslanan yeni sosial xidmət modellərinin yaradılması və tətbiqi;

3.2.5. müvafiq sahədə kadr potensialının gücləndirilməsi və mövcud kadr ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə nail olunması;

3.2.6. əlillərin bərpa mərkəzlərinin fəaliyyətinin təcridən tibbi modeldən sosial reabilitasiya modelinə (sosial reabilitasiya modelində reabilitasiya tək cə əmək qabiliyyətinin və orqanizmin fiziki vəziyyətinin bərpası deyil, həmçinin əlilliyi olan şəxslərin sosial adaptasiyası və cəmiyyətə inteqrasiyasına nail olunmasıdır) keçidinin təmin edilməsi;

3.2.7. sosial xidmətə ehtiyacı müəyyən edilmiş və sosial xidmətə cəlb edilmiş çətin həyat şəraitində olan şəxslərin mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının yaradılması;

3.2.8. uşaqların dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması üçün preventiv tədbirlərin görülməsi ilə müəssisələrdə olan uşaqların sayının təcridən azaldılması;

3.2.9. ailənin rolunun dəyişdirilərək daimi yardıma ehtiyacı olan və onu passiv şəkildə qəbul edən obyektədən böhran vəziyyətindən müstəqil şəkildə çıxan və aktiv həyat mövqeyi tutan bir subyektə çevrilməsinin təmin edilməsi;

3.2.10. sosial xidmət sahəsində korporativ sosial məsuliyyətin inkişafının təmin edilməsi;

3.2.11. əhaliyə sosial xidmət təminatında rəqabət mühitinin gücləndirilməsi ilə xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması.

3.3. Milli Strategiyanın həyata keçirilməsinin əsasında aşağıdakı prinsiplər dayanır:

3.3.1. insan hüquq və azadlıqlarına riayət olunması;

3.3.2. humanizm, könüllülük, məxfilik, tolerantlıq, ünvanlılıq, ədalətlik və əlçatanlıq;

3.3.3. diskriminasiyaya və stigmatizasiyaya yol verilməməsi;

3.3.4. çətin həyat şəraitində olan şəxslərin sosial xidmətə götürülməsində bərabər imkanların təmin edilməsi;

3.3.5. sosial inteqrasiya və əhalinin yaşayış keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması;

3.3.6. ictimai iştirakçılığın təmin olunması.

4. MİLLİ STRATEGİYANIN PRIORİTET İSTİQAMƏTLƏRİ

Sosial xidmət sisteminin inkişafı ilk növbədə əhalinin sosial xidmətlərə və sosial dəstəyə olan tələbatı, dövlətin sosial siyasətinin xüsusiyyətləri, mövcud qanunvericilik, həmçinin sistemin özünün daxili vəziyyəti ilə müəyyən edilir. Əhaliyə sosial xidmət sisteminin inkişafının istiqamətini müəyyənləşdirən şərtlər arasında aşağıda qeyd edilənlər daha çox əhəmiyyətə malikdir:

- demografik vəziyyət, o cümlədən əhalinin yaş strukturunun dəyişməsi;
- əhalinin sağlamlıq vəziyyəti;
- ailə uğursuzluğunun səviyyəsi;
- əhalinin həyat səviyyəsi;
- regionların sosial-iqtisadi inkişafındakı mühüm fərqlər;
- müvafiq sahədə mövcud qanunvericiliyin natamamlığı;
- ölkənin sosial siyasətinin maliyyə təminatının səviyyəsi.

Qeyd edildiyi kimi ölkədə həyata keçirilmiş uğurlu sosial siyasət nəticəsində son illərdə həssas əhali qruplarından olan şəxslərin sosial xidmətlərlə təminatında mühüm nailiyyətlər əldə edilmişdir. "Sosial xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul olunmasından ötən dövr ərzində qanunun icrası istiqamətində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində bir çox vətəndaş düşdüüyü çətin həyat şəraitindən çıxaraq normal həyat tərzinə qayıtmış, ölkədə baxımsız, kimsəsiz, sosial təhlükəli vəziyyətdə olan uşaqların, polis idarələrində qeydiyyatında olan yetkinlik yaşına çatmayanların sayında müəyyən qədər

azalma müşahidə olunmuşdur. Əhalinin gəlirlərindəki artım, ölkədə həyat səviyyəsinin yüksəlməsi də əvvəlki illərə nisbətə çətin həyat şəraitinə düşmüş şəxslərin (ailələrin) sayının xeyli azalmasına səbəb olmuşdur.

Ölkədə demoqrafik vəziyyət əhalinin sayının ilbəil artması ilə səciyyəvidir. 2000-ci ildə ölkədə əhalinin sayı 8032,8 min nəfər olduğu halda, 2018-ci ilin yanvar ayının 1-nə olan məlumata əsasən əhalinin sayı 9981,5 nəfərə çatmışdır. Ölkə əhalisinin ümumi artımı müvafiq olaraq təbii səbəblərdən çətin həyat şəraitinə düşər olmuş şəxslərin sayının artması ilə müşahidə olunmuşdur. Həmçinin orta ömür uzunluğunun yüksəlməsi əhalinin yaş strukturunda ahıl şəxslərin payının artmasını şərtləndirmişdir. Ölkədə ahıl şəxslərin sayı 2000-ci ildəki 226,7 min nəfərdən 2018-ci il 1 yanvar tarixinə olan məlumata əsasən 401,0 min nəfərə çatmışdır. Beləliklə son 18 ildə ölkə əhalisinin ümumi sayı 24,26 % artdığı halda, ahıl şəxslərin sayında 76,89 % artım qeydə alınmışdır. Həmçinin əlilliyi olan şəxslərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sayı artaraq bu müddətdə 250712 nəfərdən 625640 nəfərə qədər yüksəlmişdir. Ölkə üzrə nığahdankənar evlilikdən övlad dünyaya gətirən ailələrin və boşanmaların sayının yüksək artım tempinə malik olması ilə ölkədə valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sayı əvvəlki illərə nisbətən artmışdır.

Ölkənin demoqrafik və sosial-iqtisadi inkişafının təhlili belə bir nəticə çıxarmağa əsas verir ki, xarici şərtlərin təsiri müxtəlif yaş kateqoriyalarına və sosial qruplara aid olan vətəndaşların sosial xidmətlərə olan tələbatında əvvəlki illərlə müqayisədə nəzərə çarpan fərqliliklərə gətirib çıxarmışdır.

Qeyd edilənlərlə əlaqədar, son illərdə sosial xidmət müəssisələri şəbəkələrinin sürətlə genişlənməsinə, göstərilən sosial xidmətlərin həcmnin və sosial xidmətlərdən yararlananların sayının ilbəil artmasına baxmayaraq, bu xidmətlərə olan tələbat daha yüksək tempə artmaqdadır. Həmçinin göstərilən sosial xidmətlərin keyfiyyəti, effektivliyi, əlçatanlığı və s. məsələlər bu günə qədər tam ölçüdə həll edilməmiş qalmaqdadır. Bu çatışmazlıqların aradan qaldırılması, ümumilikdə sosial xidmət sisteminin inkişafına nail olunması məqsədilə Strategiyanın aşağıdakı prioritet istiqamətləri müəyyən edilmişdir.

4.1. Sosial xidmət sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin icrasının sürətləndirilməsi və effektivliyinin artırılması məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumları arasında əlaqələrin genişləndirilməsi

Milli Strategiya çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərin ehtiyaclarını, ölkədə mövcud sosial xidmət sisteminin qarşısındakı çağırışları, həmçinin bu sisteminin transformasiyasındakı beynəlxalq tendensiyaları əks etdirir. Müvafiq sahədə qabaqcıl təcrübə xidmətlərin təşkili üçün çəkilən xərclərin və benefisiarlara göstərilən xidmətlərin nəticələrinin səmərəliliyi baxımından koordinasiya olunan və kompleks şəkildə göstərilən xidmətlərin daha faydalı olduğunu, pərakəndə şəkildə göstərilən xidmətlərin kifayət qədər effektiv olmadığını aydın şəkildə göstərir. Buna görə də sosial xidmət sahəsində dövlət orqanları, həmçinin dövlət orqanları ilə vətəndaş cəmiyyəti institutları arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi müvafiq sahənin inkişafının təmin edilməsi üçün vacib amillərdəndir. Şübhəsiz, təklif olunan strategiyanın həyata keçirilməsi və məqsədlərə nail olunması üçün bütün maraqlı tərəflər arasında birgə əməkdaşlıq eyni yanaşmanın formalaşması və tərəflərin hər birində sahiblik hissənin yaranmasına gətirib çıxaracaqdır ki, bu da görülən tədbirlərin effektivliyinə əhəmiyyətli təsir göstərəcəkdir. Beynəlxalq təcrübənin təhlili göstərir ki, sosial xidmət sisteminin transformasiyası məqsədlərinin dayanıqlı olması üçün bu proses çoxtərəfli və koordinasiyalı olmalıdır.

Bunları nəzərə alaraq, sosial xidmət təminatı sahəsində fəaliyyətin səmərəli təşkilinə nail olunması, həyata keçirilən tədbirlərin effektivliyinin artırılması, həmçinin müvafiq sahədə birgə layihələrin həyata keçirilməsinin dəstəklənməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında əməkdaşlıq genişləndiriləcəkdir.

Müvafiq sahədə qanunvericilikdən irəli gələn vəzifələrin icrası istiqamətində

əlaqələndirmə işlərinin təmin edilməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanlarının səlahiyyətli nümayəndələrindən ibarət Koordinasiya Şurası yaradılacaqdır.

Eyni zamanda, bu orqanlar tərəfindən birgə fəaliyyətin təşkili ilə əlaqədar lazımı məlumatların asan şəkildə əldə edilməsi məqsədilə müvafiq sahədə vahid məlumat bazası yaradılacaq, orqanların bu məlumatlara çıxışı təmin ediləcəkdir.

4.2. Sosial xidmətlərin keyfiyyət standartlarının müəyyən edilməsi və əhaliyə göstərilən xidmətlərin bu standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi

Ölkədə sosial xidmət sisteminin inkişafını şərtləndirən əsas amillərdən biri əhaliyə göstərilən sosial xidmətlərin keyfiyyətinin artırılmasıdır. Xidmətlərin keyfiyyətinin optimal səviyyəsini müəyyən edən göstəricilər isə standartlardır. Müvafiq sahədə əhaliyə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə əsasən, sistemin müxtəlif sahələri üçün keyfiyyət standartları müəyyən ediləcək, dövlət sosial xidmət müəssisələrinin kadrlarla təmin olunma tələblərinə yenidən baxılacaqdır.

Standartların müəyyən edilməsi zamanı həmçinin əhalinin xidmətlərə münasibətdə keyfiyyət tələbləri nəzərə alınacaq, uzunmüddətli perspektiv üçün cəmiyyətin sosial həyatındakı dəyişikliklərə və əhalinin dəyişən tələblərinə uyğun olaraq standartlar mütəmadi olaraq yenidən nəzərdən keçiriləcəkdir.

Xidmətlərin təşkili zamanı keyfiyyət tələblərinə riayət edilməsinin müvafiq sahənin bütün iştirakçıları üçün məcburi xarakter daşması təmin ediləcəkdir. Əhaliyə sosial xidmətin təşkili sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarının akkreditasiyası qaydaları hazırlanacaq, təşkilatların akkreditasiyası üçün tələb və meyarlar müəyyən ediləcəkdir.

Standartlar müvafiq sahədə keyfiyyətə nəzarətin əsasını təşkil etməli və sisteminin təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın əsas göstəricisi olmalıdır. Bu məqsədlə əhaliyə göstərilən sosial xidmətlərin keyfiyyət standartlarına nəzarət mexanizmi müəyyən ediləcək, mexanizm əsasında xidmətlərin mütəmadi monitorinqi həyata keçiriləcəkdir.

4.3. Sosial xidmət müəssisələrinin şəbəkəsinin genişləndirilməsi və maddi-texniki bazasının təkmilləşdirilməsi.

Bugün ölkədə qanunvericilikdə fəaliyyəti nəzərdə tutulan bir sıra sosial xidmət müəssisələri hələ mövcud deyildir və ya mövcud olan müəssisələr sosial xidmət göstərilməsi hüququna malik olan şəxslərin dövlət tərəfindən bu xidmətlərlə tam şəkildə əhatə olunması üçün kifayət etmir. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2017-ci ildə ölkə üzrə 1225 nəfər məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxs qeydə alınmışdır. Qeyri-rəsmi məlumatlara görə ölkə üzrə bu göstərici daha artıqdır. "Məişət zorakılığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən məişət zorakılığının qarşısının alınması sahəsində həyata keçirilməli olan sosial tədbirlərdən biri məişət zorakılığından zərərçəkmiş şəxslər üçün yardım mərkəzlərinin yaradılması və bu mərkəzlərdə zərərçəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsi və reabilitasiyası ilə əlaqədar müvafiq fəaliyyətin həyata keçirilməsinin təmin edilməsidir. Hazırda ölkədə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslər üçün dövlət yardım mərkəzləri mövcud deyildir və bu kateqoriyadan olan şəxslərə yalnız akkreditə edilmiş qeyri-dövlət yardım mərkəzləri tərəfindən xidmətlər göstərilir. Qeyd olunanlara əsasən, məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə hüquqi, tibbi, psixoloji, sosial və digər yardımların göstərilməsi, həmçinin ölkədə zorakılığa səbəb olan halların araşdırılması, onların qarşısının alınmasına yönəlmiş tövsiyələrin, proqramların hazırlanması, maarifləndirmə tədbirlərinin təşkili məqsədilə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslərə yardım mərkəzi yaradılacaqdır.

2009-cu ildə Bakı şəhərində İnsan Alveri Qurbanlarına Yardım Mərkəzi fəaliyyətə başlasa da bu Mərkəz hələ ki, ölkədə müvafiq sahədə fəaliyyəti həyata keçirən yeganə ixtisaslaşmış müəssisədir. Mövcud tələbatdan irəli gələrək insan alveri qurbanların sosial-psixoloji, tibbi-sosial, hüquqi və digər xidmətlərin göstərilməsi, həmçinin insan alverinin

potensial qurbanlarının maarifləndirilməsi işlərinin təşkili istiqamətində respublikanın digər şəhər və rayonlarında insan alveri qurbanları üçün sosial yardım mərkəzlərinin və sığınacaqların yaradılmasına ehtiyac vardır. Bu mərkəzlərin xüsusiyyətləri ölkənin sərhədyanı ərazilərində yerləşən şəhər və rayonlarda təşkil edilməsi məqsədmüvafiq sayılır.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının araşdırmasına əsasən, hazırda dünyada hər on nəfərdən biri 60 və daha yuxarı yaş qrupuna daxildir. Hesablamalara əsasən 2050-ci ilin sonunadək hər 5 nəfərdən biri bu yaş qrupuna daxil olacaqdır. Bu isə dünyada əhalinin ümumi çəkisində yaşlı əhalinin sayının ildən-ilə artdığını göstərir. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinə nisbətən Azərbaycanda orta yaş səviyyəsi aşağı olsa da ölkəmizdə də bu göstəricinin sürətlə yüksəlməsi prosesi müşahidə olunur. Bu səbəbdən ahillərlə əlaqədar çətin həyat şəraitinə düşmüş şəxslərə göstərilən xidmətlərin də həcmi genişləndirilməsi tələb olunur. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan Pensiya yaşına çatmış şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsi hazırda ölkə üzrə ahillərə sosial xidmətin təşkili üzrə ixtisaslaşmış yeganə stasionar müəssisədir. 2013-cü ildə müəssisənin 170 yerlik ikinci korpusu inşa edilib istifadəyə verilsə də (hazırda müəssisədə eyni zamanda 300 nəfər şəxsə xidmət göstərilə bilər), mövcud tələbatı nəzərə alaraq yeni müəssisənin yaradılmasına ehtiyac vardır.

Hazırda valideylərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar üçün ixtisaslaşdırılmış dövlət müəssisələrində on minə yaxın uşaq dövlət himayəsində yaşayır. Bu uşaqlar 18 yaşına çatdıqda həmin müəssisələri tərk edirlər. Son illərə qədər müəssisələri tərk etmiş məzunların müvafiq yaşayış yeri ilə təminatında problemlər mövcud idi. 2015-ci ildə uşaqların müəssisələri tərk etdikdən sonra yaşayış yeri ilə təmin edilməsi məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində dövlət uşaq müəssisələrinin valideyn himayəsindən məhrum olmuş məzunları üçün "Məzun evi" Sosial Müəssisəsi yaradılmışdır. Müəssisənin nizamnaməsinə əsasən, həmin kateqoriyadan olan şəxslər müəssisədə yaşayış sahəsi ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin müəssisələri tərk etmiş və yaşayış yeri olmayan məzunları barədə hər tədris ilinin sonunda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə təqdim etdikləri siyahılara əsasən qəbul edirlər. Bu siyahılar əsasında hər il orta hesabla 50-60 məzun müəssisədə yaşayış sahəsi ilə təmin edilir. Prosesin davamlılığını nəzərə alaraq, növbəti illərdə həmin müəssisələrdən məzun olacaq şəxslərin yaşayış sahəsi ilə təmin edilməsi məqsədilə "Məzun evi" Sosial Müəssisəsi üçün yeni yaşayış binaları inşa ediləcəkdir.

Həmçinin, yeni yaradılan sosial xidmət müəssisələrində xidmətlərin təşkili üçün müəssisələrin maddi-texniki təminatı və mövcud müəssisələrdə xidmət və reabilitasiya mühitinin müasir beynəlxalq standartlara uyğun təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər görülməlidir.

4.4. Sosial xidmət təminatında mütərəqqi beynəlxalq təcrübənin tətbiqi ilə sosial xidmət sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi

Hazırda ölkədə mövcud sosial xidmət sistemi şəxslərdə (ailələrdə) baş verə biləcək çətin həyat şəraitinin səbəblərinin aradan qaldırılmasına deyil, artıq baş vermiş bu halların korreksiyasına yönəlmişdir. Ailədaxili problemlərinin erkən mərhələdə müəyyənləşdirilməsi və ailəyə profilaktik yardımın göstərilməsi üçün aidiyyəti qurumlar tərəfindən vaxtında tədbirlərin görülməməsi ölkədə ailədaxili zorakılıq hallarının sayının çox olmasının başlıca səbəblərindəndir. Beynəlxalq təcrübənin təhlili aydın şəkildə göstərir ki, ailədaxili problemlərə sosial müdaxilə həmin problemlərin yaranmasının erkən mərhələlərində daha səmərəli olur və belə olduqda ailədaxili əlaqələri bərpa etmək, ailədəki uşaqların sosial təhlükəli vəziyyətə düşməsinin və ailənin tənəzzülünün qarşısını almaq mümkün olur. Ailə uğursuzluğunun və uşaqların baxımsızlığının qarşısının alınması işində effektivliyin olmaması həmçinin bu problemlərin həllinə yanaşmanın darprofilli olması, qurumlararası koordinasiyanın kifayət qədər olmaması, müvafiq sahədə mövcud vətəndaş cəmiyyətlərinin resurslarından məqsədyönlü şəkildə istifadə edilməməsi ilə əlaqədardır. Şəxslərin (ailələrin) həyatında

yaranan problemlərin erkən mərhələlərdə müəyyən edilərək qarşısının alınması, bu istiqamətdə profilaktik tədbirlərin görülməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanlarının yerli bölmələrində bu hallarla işləyən yeni kateqoriya sosial işçilərin fəaliyyəti təşkil ediləcəkdir.

Ölkədə ahıl və əlilliyi olan şəxslərin əhalinin ümumi çəkisindəki payının artması tendensiyası bu kateqoriyalardan olan şəxslər üçün sosial xidmətlərin çeşidinin və keyfiyyətinin artırılmasını tələb edir. Hazırda həmin kateqoriyalardan olan şəxslərə ixtisaslaşdırılmış sosial xidmət müəssisəsində sosial xidmətlər göstərilir və onların sosial reabilitasiyasının təşkili işləri həyata keçirilir, həmçinin evlərində (səyyar) sosial xidmətlər göstərilir. Bununla bərabər, onların cəmiyyətin həyatında fəal iştirakının, düşdükləri çətin vəziyyəti təkbaşına aradan qaldırmaları məqsədilə digər bir sıra tədbirlərin görülməsi vacibdir. İlk növbədə reabilitasiya prosesi ardıcıl və kompleks şəkildə həyata keçirilməli və erkən mərhələdə başlanılmalıdır. Profilaktik tədbirlərə və reabilitasiya prosesinə yalnız ahıl və ya əlilliyi olan şəxslər deyil, zərurət olduqda, ailənin bütün üzvləri cəlb edilməlidir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, bu həmçinin normal ailə münasibətlərini bərpa etməyə, yaranmış çətin həyat şəraitini daha asan şəkildə aradan qaldırmağa yardım edir. Bu kateqoriyalardan olan şəxslərin aşağı mobilliyini nəzərə alaraq, sosial xidmətlərdən vaxtında və tam şəkildə yararlanmaq üçün yerlərdə sosial işçi, psixoloq, hüquqşünas və s. kimi ixtisaslı mütəxəssislərdən təşkil olunan mobil müştəri xidmətləri yaradılacaq, həmçinin distant sosial xidmətlərin yaradılması istiqamətində müvafiq tədbirlər görülməlidir.

Çətin həyat şəraitində olan şəxslərin üzleşdikləri hallar, zərər, istismarın xarakteri və dərəcəsi çox genişdir və bu zorakılıq, baxımsızlıq və istismarın qarşısının alınmasında və fərdlərin müdafiəsində sosial işin güclü rolunun olmasını tələb edir. Hazırda ölkənin sosial xidmət sistemində sosial iş mexanizminin zəif inkişafı ilə əlaqədar vətəndaşların çətin həyat şəraitinin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və müvafiq xidmətlərə istiqamətləndirilməsi sistemli şəkildə təmin edilməmişdir ki, bu da çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərin erkən problemlərinin müəyyən edilməsində əsas çətinliklərdən biri kimi qeyd edilə bilər. Bu məqsədlə bir sıra qabaqcıl dünya dövlətlərində keys menecment metodu geniş istifadə edilir. Keys menecment prosesi şəxsin həyatında çətinliklərin yeni yarandığı vaxt başlayır. O, çətin həyat şəraitində olan şəxsin ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi, bu ehtiyacların aradan qaldırılması üçün xidmətlər paketinin təmin edilməsi, aparılan sosial işin koordinasiyası, həyata keçirilən xidmətlərin monitorinqinin təşkili/qiymətləndirilməsi və işin bağlanması ibarət bir prosesdir. Keys menecment geniş tətbiq edildiyi ölkələrdə həmçinin qurumlararası birgə əməkdaşlıq və koordinasiya fəaliyyətinin inkişafına müsbət təsir göstərməsi ilə diqqət cəlb edir.

Qeyd edilənlərə əsasən, ölkədə çətin həyat şəraitində olan şəxslərlə aparılan sosial işin sistemli şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə keys menecment metodu geniş tətbiq ediləcək, prosesin aparılması ilə bağlı təlimat işlənib hazırlanacaqdır.

Keys menecment prosesinin uğurlu tətbiqi məqsədilə həmçinin onu aparılan sosial işçilər üçün mütəxəssislər tərəfindən davamlı təlimlərin keçirilməsi təmin ediləcəkdir.

Əhalinin sosial xidmətlərlə təminatında ünvanlılığının təmin edilməsi bütün dövrlər üçün aktual məsələdir. Bir çox ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, vətəndaşların mövcud sosial xidmətlər və bunların əldə edilməsi üçün hüquqlarının olması barədə məhdud məlumatlılığı onları ehtiyacları olduğu sosial xidmətlərdən yararlanmaqdan məhrum edir. Göstərilən sosial xidmətlərə daha çox ehtiyacı olan vətəndaşların cəlb edilməsi və sosial xidmətin qəbul edilmiş vətəndaşların fərdi ehtiyaclarına uyğun olaraq göstərilməsinin təmin edilməsi vacib məsələlərdən biridir. Bu məsələ sosial xidmətlərə qəbulda ənənəvi bəyanətmə prinsipinin (ərizə ilə müraciət etmə) yenidən nəzərdən keçirilməsinin zəruriliyini ortaya qoyur. Birincisi, bəyanətmə prinsipinə əsasən, yalnız öz düşdüyü situasiyanı çətin həyat şəraiti hesab edərək müraciət edən şəxslər sosial xidmətə cəlb edilirlər. Bu zaman digər daha çox ehtiyacı olan şəxslər sosial xidmətlərdən kənar qalır. İkincisi, bəyanətmə prinsipinə görə şəxs artıq çətin həyat şəraiti formalaşdıqdan sonra müraciət edir ki, bunun aradan qaldırılması mütəxəssislər, sosial işçilər tərəfindən əhəmiyyətli səylər tələb edir. Halbuki, bu halla daha erkən mərhələdə

işləmək imkanı mənfi tendensiyaların inkişafını aradan qaldıra bilər. Üçüncüsü, bəyanətmə prinsipi profilaktika anını qaçırır və vətəndaşların müvafiq kateqoriyalarının sosial xidmətlərdən daimi asılılığına gətirib çıxarır. Sosial xidmətin göstərilməsində ünvanlılığın artırılması şəxsin həyatında çətin həyat şəraitinin meydana gəlməsinin monitorinqi ilə aşkaretmə və bəyanətmə prinsiplərinin əlaqələndirilməsi şərti ilə mümkün ola bilər. Bundan əlavə, əhalinin bu sahədə maarifləndirilməsi məqsədilə ölkədə mövcud olan sosial xidmətlər, onların formaları və növləri, sosial xidmətlərə qəbul üçün müraciət qaydaları və s barədə əhali arasında geniş ictimai məlumatlandırma tədbirləri həyata keçirilməlidir.

4.5. Uşaqların müəssisələrə düşməsinin qarşısının alınması, onların ailə mühitində böyüməsinin və ya alternativ qayğı xidmətləri ilə əhatə olunmasının təmin edilməsi

Müvafiq sahədə diqqət tələb edən digər məsələ valideyn himayəsindən məhrum olmuş və ya sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların müəssisəyə düşməsinin qarşısının alınması, həmçinin uşaqlar üçün icma əsaslı və ailəyə dəstək xidmətləri üzrə mexanizmlərin inkişafının təmin edilməsidir. "Azərbaycan Respublikasında dövlət uşaq müəssisələrindən uşaqların ailələrə verilməsi (de-institusionalizasiya) və alternativ qayğı Dövlət Proqramı"nın (2006 – 2015-ci illər) tətbiqi uşaqların müəssisəyə düşməsinin qarşısının alınması və dövlət uşaq müəssisələrindən uşaqların ailələrə verilməsi məsələlərində böyük töhvə olmuşdur. Proqramın icrasının ilk illərindən etibarən Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin nəzdində olan müəssisələrdə yaşayan uşaqların sayında əhəmiyyətli dərəcədə azalma müşahidə olunmuşdur. Belə ki, həmin müəssisələrdə 2008-ci ildə 14,389, 2011-ci ildə 9,776 uşaq yaşadığı halda, 2016-cı ildə 5,824 nəfərə qədər azalmışdır. Bu həmçinin dövlət büdcəsinin xərclərinə qənaət edilməsi baxımından çox faydalıdır. Hesablamalara görə, stasionar müəssisələrdə bir uşaq üçün çəkilən aylıq xərclər aylıq günəzi qayğıya sərf olunan xərclərdən təxminən 3 dəfə artıqdır. Uşaqların müəssisəyə qəbul edilməsinin digər mənfi cəhəti onların cəmiyyətə adaptasiyası və reintegrasiyası proseslərinin ləngiməsi ilə əlaqədardır ki, bu da onların gələcək həyatlarında bir sıra fəsadların yaranması riskini artırır. Bunun üçün uşaqların müəssisəyə düşməsinin qarşısının alınması üzrə müvafiq mexanizmlər müəyyən olunmalı və ölkədə geniş tətbiq edilməlidir.

BMT-nin "Uşaq Hüquqları haqqında" Konvensiyasına əsasən, ailə uşaqların inkişafı və rifahı üçün təbii mühitdir və uşağı saxlamaq valideynlərin əsas öhdəliyidir. Uşaqlar özlərinin bioloji ailələrindən məhrum olduqları halda Konvensiya müəssisəyə yerləşdirməni son tədbir kimi müəyyən edir və müəssisə qayğısına qarşı alternativlərin yaradılmasını tövsiyə edir. Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiya və digər beynəlxalq sənədlərə əsasən hazırlanmış BMT-nin Uşaqlar üçün Alternativ Qayğıya dair Qaydaları dövlətləri valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqlar üçün daimi həll yollarının və ya uşağın tam və harmonik inkişafını gücləndirən ailə mühitində icma əsaslı qayğı formasının təmin edilməsini təşviq edir. Valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqlar üçün alternativləri müzakirə edərkən və ailəyə yenidən inteqrasiya qeyri-mümkün olduqda və ya uşağın ümdə mənafeyinə uyğun olmadıqda, övladlığa götürmə yolları nəzərdə tutulmalıdır. Bunlar alınmadıqda isə, digər seçimlər - himayədar ailə qayğısı və ya müvafiq stasionar qayğı və digər nəzarət edilən yaşayış formaları nəzərdə tutulmalıdır. Bu məsələ həmçinin Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində nəzərdə tutulmuşdur. Məcəllənin 116.1-ci maddəsinə əsasən, valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar ailə tərbiyəsinə (övladlığa, qəyyumluğa, himayəyə və ya himayədar ailəyə) verilməlidir. Bu imkanlar olmadıqda uşaqlar onlar üçün nəzərdə tutulmuş tərbiyə, müalicə, əhalinin sosial müdafiəsi müəssisələrinə və digər analoji müəssisəyə verilə bilər.

Qeyd edilən məsələlərə nail olunması istiqamətində ölkədə övladlığa götürmə və ya himayədar ailə xidmətlərinin genişləndirilməsi üçün təşviqat xarakterli tədbirlər həyata keçiriləcək, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsindən irəli gələn himayədar ailə haqqında əsasnamə təsdiq ediləcəkdir.

Eyni zamanda, dövlət sifarişi ilə qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən uşaqların dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması məqsədilə təşkil olunan günərzi qayğı mərkəzlərinin şəbəkəsi ölkənin şəhər və rayonları üzrə genişləndiriləcəkdir.

4.6. Sosial xidmətlərin təşkilində vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın davam etdirilməsi, dövlət sifarişi ilə qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən layihələrin davamlılığının təmin edilməsi və ölkə üzrə genişləndirilməsi

“Sosial xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbulu ölkədə əhaliyə sosial xidmətlərin təminatında sosial sifariş mexanizminin tətbiqi və müvafiq sahədə dövlətin vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığının genişləndirilməsində mühüm addım olmuşdur. Təcrübə göstərir ki, qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq müvafiq sahədə dövlət tərəfindən göstərilən xidmətlərin təminatındakı boşluqların aradan qaldırılmasında çox vacib rol oynayır. 2013-cü ildən etibarən, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin sifarişi ilə qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən layihələr belə xidmətlərin işləkliyini və səmərəliliyini nümayiş etdirmişdir. Bu xidmətlərin genişləndirilməsi mövcud sistemi daha da gücləndirə və bu təşəbbüsləri dayanıqlı, bərabər imkanlar təqdim edən bir sistemə çevirə bilər. Bunun üçün layihələrin həyata keçirilməsinin davamlılığının təmin edilməsi məqsədilə müvafiq mexanizmlər hazırlanacaq və dövlət tərəfindən davamlı dəstək göstəriləcəkdir.

Həmçinin, layihələr çərçivəsində həyata keçirilən xidmətlərin keyfiyyətinin təmin edilməsi məqsədilə keyfiyyət standartları hazırlanacaq, nəzarət mexanizmi müəyyən edilərək xidmətlərin mütəmadi monitorinqi həyata keçiriləcəkdir.

Ölkədə çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərin və ailələrin sosial xidmətlərə müəssərliyi səviyyəsinin qiymətləndirilməsi və müxtəlif kateqoriyalardan olan çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərin regionlar üzrə paylanmasının müəyyən edilməsi məqsədilə 2014-2015-ci illərdə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və UNICEF tərəfindən birgə “Azərbaycanda sosial xidmətlərin qiymətləndirilməsi və xəritələşməsi” layihəsi icra edilmişdir. Sözügedən layihənin icrası ölkənin regionları üzrə əhalinin sosial xidmətlərə olan ehtiyacların müəyyən edilməsində mühüm rol oynamışdır. Hazırda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən sosial xidmət sahəsində dövlət sifarişlərinin qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatlarına verilməsi zamanı layihənin nəticələrindən geniş istifadə olunur. Əhalinin strukturunda baş verən dəyişiklikləri, buna müvafiq olaraq çətin həyat şəraitində olan şəxslərin müxtəlif kateqoriyaları üzrə sosial xidmətlərə olan tələblərdəki dəyişiklikləri nəzərə alaraq, sosial xidmətlərin təşkilində prioritet istiqamətlərin müəyyən edilməsi məqsədilə ölkənin regionlarında bu cür mütəmadi araşdırmaların həyata keçirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir.

4.7. Sosial xidmət sistemində bazar mexanizmlərinin inkişaf etdirilməsi ilə xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması

Hazırda ölkədə çoxfunksiyalı dövlət sosial xidmət sistemi mövcud olsa da, qeyri-dövlət strukturları (müxtəlif ictimai təşkilatlar, xeyriyyə fondları, fiziki şəxslər, kommersiya təşkilatları və s.) tərəfindən təklif edilən qeyri-dövlət sosial xidmətləri kifayət qədər inkişaf etməmişdir. Bu ölkədə sosial xidmət təminatçılarının dairəsini, eyni zamanda, vətəndaşların qiymət, keyfiyyət və kəmiyyətdən asılı olaraq sosial xidmət təminatçılarını seçmək imkanlarını məhdudlaşdırır. Hazırda sosial xidmətlərin effektivliyinin təmin edilməsində bazar mexanizmləri yetərinə tətbiq olunmur. Sosial xidmətlərin spektri genişləndirilərkən və təminatının keyfiyyətinə tələbat artarkən sosial xidmət sahəsində bazarın olmaması onun əsas funksiyası olan rəqabət mexanizminin işləməsinə mane olur. Rəqabət bazarın təbiətinə xas ünsür olub müvafiq sahəni inkişaf etdirən başlıca amillərdən biri kimi çıxış edir. Bununla əlaqədar, dövlət tərəfindən zəmanətli ödənişsiz sosial xidmətlərin təmin edilməsi ilə yanaşı

dövlət və qeyri-hökumət subyektləri tərəfindən ödənişli sosial xidmətlərin yaradılması təşviq edilməlidir. Nəticədə sosial xidmət göstərən subyektlərin dairəsinin genişlənməsi və xidmət təklifinin artması sahədə rəqabət mühitini gücləndirəcəkdir ki, bu da öz növbəsində sosial xidmət təminatçıları tərəfindən təklif edilən xidmətlərin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Həmçinin, sosial xidmət sahəsində korporativ sosial məsuliyyətin inışafı və biznes strukturlarının sosial xidmət təminatı ilə əlaqədar layihələrin təşkilinə cəlb edilməsi istiqamətində təşviqat tədbirləri həyata keçiriləcəkdir.

Ödənişli və qismən ödənişli sosial xidmətlərin yaradılması ilə əlaqədar sosial xidmət tariflərinin hesablanması qaydasını və sosial xidmətlərin qiymətlərini müəyyən edən müvafiq normativ sənədlər hazırlanacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsinə əsasən, əmək qabiliyyəti olan yetkinlik yaşına çatmış övladlar maddi yardıma ehtiyacı olan əmək qabiliyyəti olmayan valideynlərini saxlamağa və onlara qayğı göstərməyə borcludurlar. Lakin təcrübə göstərir ki, kifayət qədər gəlirlərə malik olan və qanunla öz ahıl və əmək qabiliyyəti olmayan qohumlarına baxmaq, onlara qayğı göstərməyə borclu olan ailə üzvləri heç də hər zaman onların qayğısına qalmır və sosial xidmət göstərilməsi ilə bağlı xərclərində iştirak etməkdən boyun qaçırırlar. Qanunvericiliklə əmək qabiliyyəti olmayan yaxın qohumlarına baxmağa borclu olan şəxslərin bu işdə məsuliyyətinin artırılması, həmçinin xidmət göstərilməsi ilə əlaqədar xərclərində iştirak etmək öhdəliyinin yerinə yetirməsinin təmin edilməsi məqsədilə effektiv təsir mexanizmləri müəyyən ediləcəkdir.

4.8. Sosial xidmət sistemində insan resurslarının inkişafı və təminatı.

Sosial xidmət bir mütəxəssisin, onun biliklərinin, peşə bacarıqlarının və şəxsi keyfiyyətlərinin xidmətə ehtiyacı olan şəxslərin sosial vəziyyətinə təsirinin böyük rol oynadığı fəaliyyət sahələrindədir. Buna görə, sosial xidmət sahəsində kadrların seçilməsi, onların təhsili, işinin effektivliyi məsələləri vətəndaşların sosial xidmətlərin kifayət həcmdə və yüksək keyfiyyətdə təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hazırda sosial xidmət sahəsində həyata keçirilən xidmətlər daha çox məişət xarakteri daşdığından, bununla da xüsusi profilli bilik və bacarıq tələb etmədiyindən sosial xidmətin təşkilinə daha çox orta ixtisaslı mütəxəssislər cəlb olunmuşlar. Milli Strategiyanın reallaşması ilə sosial xidmət sahəsində nəzərdə tutulan struktur dəyişikliklərini nəzərə alaraq, bu sahədə intellektual potensiala və mütəxəssislərin təhsil səviyyəsinə olan tələb də dəyişəcək və profil üzrə ali təhsilli sosial işçilərə ehtiyac yaranacaqdır. Bunun üçün, müvafiq sahədə fəaliyyət göstərən ixtisaslı kadrların hazırlığı üzrə tədris metodları və peşə hazırlığı sistemi təkmilləşdiriləcək, kadr hazırlığının müasir innovativ texnologiyalarının geniş istifadəsi təmin ediləcəkdir. Həmçinin, kadrların seçilməsi və işə qəbulu prosesi təkmilləşdiriləcək mövcud kadr potensialından səmərəli istifadəyə nail olunması və əməkdaşların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

5. MİLLİ STRATEGİYANIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ VƏ İCRASININ MONİTORİNQİ

Milli Strategiyanın icrası 2020–2026-ci illəri əhatə edən Tədbirlər Planının həyata keçirilməsi ilə təmin ediləcəkdir.

Tədbirlər Planı Milli Strategiyada nəzərdə tutulan əsas inkişaf istiqamətləri üzrə müvafiq hədəfləri, həmin hədəflərə çatmaq üçün həyata keçirilməsi tələb olunan konkret tədbirləri, tədbirlərin icraçılarını və icra müddətlərini əks etdirir.

Bu Milli Strategiyanın icrasının monitorinqini Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi həyata keçirəcəkdir. Monitorinqin keyfiyyətinin təmin edilməsi məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi Tədbirlər Planında nəzərdə tutulan tədbirlər üzrə indikativ göstəriciləri müəyyən edəcək və tədbirlərin icra vəziyyəti bu göstəricilər vasitəsilə qiymətləndiriləcəkdir.

Tədbirlər Planında nəzərdə tutulan tədbirlərin yerinə yetirilməsi barədə məlumatlar ildə bir dəfə ümumiləşdirilmiş hesabat formasında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim ediləcəkdir.

6. MİLLİ STRATEGİYANIN MALİYYƏLƏŞDİRİLMƏSİ

Bu Milli Strategiyanın icrası ilə bağlı tədbirlər dövlət büdcəsi, ödənişli sosial xidmətlərdən daxil olan vəsaitlər, kredit və qrantlar, hüquqi və fiziki şəxslərin ianələri, eləcə də qanunvericiliyə zidd olmayan digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

7. MİLLİ STRATEGİYANIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNDƏN GÖZLƏNİLƏN NƏTİCƏLƏR

7.1. Bu Milli Strategiyada nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində 2026-cı ilədək sosial xidmət sisteminin inkişafında aşağıdakı strateji məqsədlərə nail olunacaqdır:

7.1.1. sosial xidmət sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik bazası təkmilləşəcəkdir;

7.1.2. həssas əhali qruplarına göstərilən xidmətlərin kəmiyyət və keyfiyyəti artacaqdır;

7.1.3. müntəzəm həyata keçirilən profilaktik abilitasiya və reabilitasiya tədbirləri nəticəsində stasionar sosial xidmətə ehtiyacı olan şəxslərin sayı azalacaqdır;

7.1.4. dövlət sifarişlərinin verilməsi ilə sosial xidmətin təşkilində rəqabət mühiti yaranacaqdır ki, bu da göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artmasına səbəb olacaqdır;

7.1.5. ölkənin bütün regionlarında çətin həyat şəraitində olan şəxslərin sosial xidmətə əlçatanlığı təmin ediləcəkdir;

7.1.6. innovativ texnologiyaların tətbiqi nəticəsində sosial xidmət sahəsində vahid informasiya məkanı yaranacaqdır;

7.1.7. sosial xidmət sahəsində ixtisaslı kadr potensialı formalaşacaqdır;

7.1.8. sosial xidmət sahəsində ünvanlılıq və şəffaflıq təmin ediləcəkdir;

7.1.9. əlillərin bərpa müəsisələrinin fəaliyyətində tibbi yanaşmanın sosial reabilitasiya modeli ilə əvəz edilməsi təmin ediləcəkdir;

7.1.10. əhəlinin sosial rifahı yüksələcəkdir;

7.1.11. müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının imkanlarından istifadə nəticəsində mövcud elektron xidmətlər təkmilləşəcək və yeni xidmətlərin tətbiqinə başlanılacaqdır;

7.1.12. sosial xidmət sahəsində dövlət ilə korporativ təşkilatlar arasında əlaqələrin miqyası genişlənəcəkdir.

8. "2020-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair Milli Strategiya"nın icrası üzrə

TƏDBİRLƏR PLANI

	Tədbirin adı	İcraçılar	İcra müddəti
8.1.Sosial xidmət sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin icrasının sürətləndirilməsi və effektivliyinin artırılması məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumları arasında əlaqələrin genişləndirilməsi			
8.1.1.	Əhalinin sosial xidmətlərlə təminatında qanunvericilikdən irəli gələn vəzifələrin icrası ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlərin effektivliyinin artırılması və müvafiq sahədə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsinin dəstəklənməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	mütəmadi
8.1.2.	Dövlət orqanları arasında əlaqələndirmə fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə aidiyyəti dövlət orqanlarının səlahiyyətli nümayəndələrindən ibarət Koordinasiya Şurasının yaradılması və fəaliyyətinin təşkili	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2020
8.1.3.	Sosial xidmətə ehtiyacı müəyyən edilmiş və sosial xidmətə cəlb edilmiş çətin həyat şəraitində olan şəxslərin mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının yaradılması və aidiyyəti dövlət orqanlarının bu məlumatlara çıxışının təmin edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2022-2023
8.2.Sosial xidmətlərin keyfiyyət standartlarının müəyyən edilməsi və əhaliyə göstərilən xidmətlərin bu standartlara uyğunluğunun təmin edilməsi			
8.2.1.	Dövlət sosial xidmət müəssisələrində yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması və sosial xidmətlərin təkmilləşdirilməsi məqsədilə müəssisələrdə göstərilən xidmətlərə dair	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi	2020-2022

	keyfiyyət standartlarının hazırlanması	Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	
8.2.2.	Müvafiq sahədə qabaqcıl beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ilə dövlət sosial xidmət müəssisələrinin kadr təminatı tələblərinə yenidən baxılması	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi	2024-2026
8.2.3	Dövlət sosial xidmət müəssisələrinin fəaliyyətinin keyfiyyət tələblərinə uyğunluğuna vahid nəzarət mexanizminin yaradılması və bu mexanizm əsasında müəssisələrin fəaliyyətinin monitoring və qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi	2023- mütəmadi
8.2.4.	Həssas əhali qruplarına sosial xidmətlərin təşkili sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarının akkreditasiyası qaydalarının hazırlanması və təşkilatların akkreditasiyası üçün tələb və meyarların müəyyən edilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi	2020
8.2.5.	Akkreditasiya edilmiş qeyri-hökumət təşkilatlarının akkreditasiya tələblərinə riayət edilməsinə nəzarət mexanizminin müəyyən edilməsi və mexanizm əsasında təşkilatların fəaliyyətinin yoxlanılması	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi	2020- mütəmadi

8.3. Sosial xidmət müəssisələrinin şəbəkəsinin genişləndirilməsi və maddi-texniki bazasının təkmilləşdirilməsi.			
8.3.1.	Məişət zorakılığından zərərçəkmiş şəxslərin sosial müdafiəsinin və ailədaxili zorakılıqların baş verməsinin qarşısını alınması istiqamətində müvafiq tədbirlərin görülməsi məqsədilə Bakı şəhərində məişət zorakılığından zərərçəkmiş şəxslərə yardım mərkəzinin yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	2022
8.3.2	İnsan alveri qurbanlarının sosial adaptasiyası və cəmiyyətə reintegrasiyası tədbirlərin həyata keçirilməsi, həmçinin insan alverinin potensial qurbanlarının maarifləndirilməsi işlərinin təşkili məqsədilə ölkənin 3 şəhər və rayonunda insan alveri qurbanlarına yardım mərkəzlərinin yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	2023-2025
8.3.3.	Dövlət uşaq müəssisələrinin valideyn himayəsindən məhrum olmuş müəyyən yaşayış yeri olmayan məzunlarının yaşayış sahəsi ilə təmin edilməsi məqsədilə yeni yaşayış binalarının inşa edilərək istifadəyə verilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	mütəmadi
8.3.4.	Gəncə şəhərində pensiya yaşına çatmış şəxslər üçün sosial xidmət müəssisəsinin yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi	2025-2026
8.3.5	Yeni yaradılan sosial xidmət müəssisələrinin maddi-texniki təminatı və mövcud sosial xidmət müəssisələrində xidmət və reabilitasiya mühitinin müasir beynəlxalq standartlara uyğun təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi	mütəmadi
8.4. Sosial xidmət təminatında mütərəqqi beynəlxalq təcrübənin tətbiqi ilə sosial xidmət sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi			
8.4.1.	Çətin həyat şəraitində olan və çətin həyat şəraitinə düşmə ehtimalı olan şəxslərin (ailələrin) problemlərinin erkən mərhələlərdə aşkar edilərək aradan qaldırılmasında beynəlxalq təcrübənin, innovativ texnologiyaların öyrənilməsi və tətbiqi ilə əlaqədar tədbirlərin həyata keçirilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət	2024-2026

Layihə

		təşkilatları	
8.4.2.	Şəxslərin (ailələrin) çətin həyat şəraitinə düşməsinin qarşısının alınması üçün onların həyatında yaranan problemlərin erkən mərhələlərdə müəyyən edilərək profilaktik tədbirlərin görülməsi məqsədilə yeni kateqoriya sosial işçilərin fəaliyyətinin təşkili	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	2025-2026
8.4.3.	Əlilliyi olan və ahıl şəxslər üçün mobil müştəri xidmətlərinin göstərilməsi üzrə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və bu xidmətlərin təşkili üçün mobil müştəri mərkəzlərinin yaradılması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	2024-2025
8.4.4.	Əhalinin sosial xidmətlərlə təmin edilməsində ünvanlılığın artırılması məqsədilə mövcud sosial xidmətlər haqqında əhali arasında geniş ictimai məlumatlandırma tədbirlərinin həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	mütəmadi
8.4.5.	Keys menecment metodunun tətbiqində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və çətin həyat şəraitində olan şəxslərlə işin aparılması zamanı geniş tətbiqinin təmin edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət	2020- mütəmadi

		Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	
8.4.6.	Keys menecment prosesinin aparılması ilə bağlı təlimatın hazırlanması	Nazirlər kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Ədliyyə Nazirliyi	2020
8.4.7.	Keys menecment prosesini apan sosial işçilər üçün təlimlərin keçirilməsi	Nazirlər kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	2020- mütəmadi
8.5. Uşaqların müəssisələrə düşməsinin qarşısının alınması, onların ailə mühitində böyüməsinin və ya alternativ qayğı xidmətləri ilə əhatə olunmasının təmin edilməsi			
8.5.1.	Uşaqların müəssisəyə düşməsinin qarşısının alınması mexanizmlərinin müəyyən edilməsi	Nazirlər kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2020
8.5.2.	Övladlığa götürmə və himayədar ailə xidmətlərinin ölkədə genişləndirilməsinin təşviqi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi	Nazirlər kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti	mütəmadi

Layihə

		orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	
8.5.3.	Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsindən irəli gələn himayədar ailə haqqında əsasnamənin hazırlanması	Nazirlər kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2022
8.5.4.	Himayədar ailə qayğısı göstərənlər üçün təlimatın hazırlanması	Nazirlər kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2023
8.5.5.	Övladlığa götürənlər, qəyyumlar, himayəçilər, himayədar ailələr üçün sosial-məsləhət yardımı və psixoloji-pedaqoji dəstək xidmətlərinin yaradılması	Nazirlər kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	2023-2024
8.5.6.	Uşaqların dövlət uşaq müəssisələrinə düşməsinin qarşısının alınması məqsədilə təşkil olunan günərzi qayğı mərkəzlərinin ölkə üzrə şəbəkəsinin genişləndirilməsi	Nazirlər kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	mütəmadi
8.6. Sosial xidmətlərin təşkilində vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın davam etdirilməsi, dövlət sifarişi ilə qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən layihələrin davamlılığının təmin edilməsi və ölkə üzrə			

genişləndirilməsi

8.6.1.	Mövcud tələbatdan asılı olaraq, sosial xidmət sahəsində dövlət sifarişlərinin verilməsi ilə həyata keçirilən layihələrin şəbəkəsinin genişləndirilməsi, həmçinin layihələr çərçivəsində göstərilən xidmətlərin çeşidinin artırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	mütəmadi
8.6.2.	Dövlət sifarişi ilə həyata keçirilən layihələrin davamlılığının təmin edilməsi məqsədilə müvafiq mexanizmlərin işlənilib hazırlanması	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2020
8.6.3.	Dövlət sifarişi ilə həyata keçirilən layihələr çərçivəsində göstərilən xidmətlərin keyfiyyət standartlarının hazırlanması	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2020-2022
8.6.4.	Layihələr çərçivəsində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinə nəzarət mexanizminin müəyyən edilməsi və bu mexanizm əsasında xidmətlərin monitorinqinin həyata keçirilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2023- mütəmadi
8.6.5.	Ölkə əhalisinin sosial xidmətlərə olan ehtiyaclarının müəyyən edilməsi məqsədilə ölkənin regionları üzrə mütəmadi araşdırmaların həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, beynəlxalq təşkilatlar, yerli icra hakimiyyəti orqanları,	mütəmadi

		aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	
8.7. Sosial xidmət sistemində bazar mexanizmlərinin inkişaf etdirilməsi ilə xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması			
8.7.1.	Sosial xidmət sahəsində rəqabət mühitinin gücləndirilməsi məqsədilə dövlət və qeyri-dövlət strukturları tərəfindən yeni sosial xidmətlərin yaradılmasının təşviq edilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	mütəmadi
8.7.2.	Sosial xidmət sahəsində korporativ sosial məsuliyyətin inkişafının təmin edilməsi və biznes strukturlarının sosial xidmət təminatı ilə əlaqədar layihələrin təşkilinə cəlb edilməsi istiqamətində təşviqat tədbirlərinin həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları, aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları	mütəmadi
8.7.3.	Ödənişli və qismən ödənişli sosial xidmətlərin yaradılması ilə əlaqədar sosial xidmət tariflərinin hesablanması qaydasını və sosial xidmətlərin qiymətlərini müəyyən edən normativ sənədin hazırlanması	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2023
8.7.4.	Qanunvericiliklə əmək qabiliyyəti olmayan yaxın qohumlarına baxmağa borclu olan şəxslərin bu işdə məsuliyyətinin artırılması, həmçinin xidmət göstərilməsi ilə əlaqədar xərclərində iştirak etmək öhdəliyinin yerinə yetirməsinin təmin edilməsi məqsədilə effektiv təsir mexanizmlərinin yaradılması	Nazirlər Kabineti, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	2025

8.8. Sosial xidmət sistemində insan resurslarının inkişafı və təminatı.

8.8.1.	Müvafiq sahədə kadrların seçilməsi və işə qəbulu sisteminin təkmilləşdirilməsi	Nazirlər Kabineti, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	mütəmadi
8.8.2.	Müvafiq sahədə yüksək ixtisaslı və peşəkar kadr hazırlığının təmin edilməsi məqsədilə təhsil müəssisələrində mövcud tədris metodlarının və peşə hazırlığı sisteminin təkmilləşdirilməsi, kadr hazırlığının müasir innovativ texnologiyalarının tətbiqi	Nazirlər Kabineti, Təhsil Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi	mütəmadi
8.8.3.	kadrların peşə təhsili ehtiyaclarının müəyyən edilməsi və bu ehtiyaclara uyğun olaraq peşə təhsilinin həyata keçirilməsi	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	mütəmadi
8.8.4.	mövcud kadr potensialından səmərəli istifadə edilməsinə nail olunması və sosial xidmət göstərən əməkdaşların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə onların yenidən hazırlanması ilə əlaqədar tədbirlərin həyata keçirilməsi;	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	2020-2021
8.8.5.	Müvafiq sahədə kadrların bilik və bacarıqlarının, peşəkarlıq səviyyələrinin vaxtaşırı qiymətləndirilməsi və karyera inkişafı zamanı bu qiymətləndirmənin nəticəsinin nəzərə alınması	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yerli icra hakimiyyəti orqanları	mütəmadi